

Sygn. akt II CSK 307/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Beata Janiszewska

SSN Marcin Krajewski

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z powództwa B. M.

przeciwko E. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w C.

o stwierdzenie nieważności uchwał, ewentualnie ustalenie nieistnienia uchwał,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 maja 2019 r.,

skargi kasacyjnej powoda

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 22 września 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

1. oddala skargę kasacyjną;

2. zasądza od B. M. na rzecz E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C. kwotę 810 (osiemset dziesięć złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

1. Wyrokiem z 24 października 2016 r. Sąd Okręgowy w P. stwierdził nieważność uchwał nr 1, 2, 3, 4, 5, 6 Nadzwyczajnego Zgromadzenia Wspólników pozwanej spółki E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w C. z 30 września

2015 r. oraz zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 5 377 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

2. Wyrokiem z 22 września 2017 r., wydanym w sprawie I ACa (...), Sąd Apelacyjny w (...) zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo oraz zasądził od powoda na rzecz pozwanego 377 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt I), jak też zasądził od powoda na rzecz pozwanego 5 810 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego (pkt II).

Sąd Apelacyjny w pełni podzielił następujące ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Okręgowy:

Pozwana jest spółką z ograniczoną odpowiedzialnością prowadzącą działalność gospodarczą w zakresie m.in. produkcji papieru i wyrobów z papieru. Mniejszościowym wspólnikiem pozwanej jest powód, posiadający 80 udziałów w kapitale zakładowym spółki, o łącznej wartości 40 000 zł. Większościowym wspólnikiem pozwanej jest P. T., posiadający 85 udziałów w kapitale zakładowym spółki, o łącznej wartości 42 500 zł. Zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z 22 września 2015 r. sygn. akt V GC (...) - wydanym w trybie zabezpieczenia powództwa o wyłączenie wspólnika - powód został zawieszony w wykonywaniu swoich praw udziałowych jako wspólnik pozwanej w zakresie:

a) prawa uczestniczenia oraz wykonywania prawa głosu na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników z ograniczeniem do spraw wymagających bezwzględnej większości głosów (tj. z wyłączeniem zawieszenia w zakresie spraw podlegających kompetencji zwyczajnego zgromadzenia wspólników oraz spraw wymagających stosownie do przepisów kodeksu spółek handlowych kwalifikowanej większości głosów);

b) prawa zaskarżania uchwał zgromadzeń wspólników spółki na podstawie art. 250 k.s.h. lub art. 252 § 1 k.s.h. podejmowanych na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników w sprawach wymagających bezwzględnej większości głosów,

c) prawa zgłaszania sprzeciwów, o których mowa w art. 240 k.s.h.,

d) prawa do dochodzenia naprawienia szkody wyrządzonej spółce (art. 295 k.s.h.),

e) prawa żądania rozwiązania spółki przez sąd (art. 271 pkt 1 k.s.h.),

f) uprawnień kontrolnych polegających na przeglądaniu ksiąg i dokumentów spółki oraz żądaniu wyjaśnień od zarządu (art. 212 k.s.h.),

g) prawa do żądania wyznaczenia przez sąd rejestrowy biegłego rewidenta, w celu zbadania rachunkowości oraz działalności spółki (art. 223 k.s.h.).

Zabezpieczenie to zostało utrzymane w mocy przez sąd odwoławczy - Sąd Okręgowy w P. postanowieniem z 15 kwietnia 2016 r., wydanym w sprawie o sygn. akt X Gz (...), jedynie w zakresie zawieszenia powoda w:

- wykonywaniu praw udziałowych jako wspólnik w zakresie uczestnictwa oraz wykonywania prawa głosu na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników z ograniczeniem do spraw wymagających bezwzględnej większości głosów (tj. z wyłączeniem zawieszenia w zakresie spraw podlegających kompetencji zwyczajnego zgromadzenia wspólników oraz spraw wymagających stosownie do przepisów kodeksu spółek handlowych kwalifikowanej większości głosów);

- zgłaszaniu sprzeciwów, o których mowa w art. 240 k.s.h.

W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy w P. zmienił zaskarżone postanowienie z 22 września 2015 r., oddalając wniosek o zabezpieczenie.

30 września 2015 r. odbyło się Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników „E.” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w C., które otworzył wspólnik P. T. Zgromadzenie odbyło się bez formalnego zwołania, w trybie art. 240 k.s.h., a nikt z obecnych nie zgłosił sprzeciwu dotyczącego odbycia zgromadzenia. W zgromadzeniu tym nie uczestniczył powód, który nie został o nim zawiadomiony. W protokole z tego zgromadzenia stwierdzono, że obecni są wszyscy wspólnicy uprawnieni do uczestnictwa i głosowania na Nadzwyczajnym Zgromadzeniu Wspólników pozwanej, gdyż zgodnie z postanowieniem Sądu Rejonowego w P. z 22 września 2015 r. sygn. akt V GC (...) wspólnik - powód - został zawieszony w wykonywaniu praw udziałowych jako wspólnik w zakresie uczestnictwa oraz wykonywania prawa głosu na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników z ograniczeniem do spraw wymagających bezwzględnej większości głosów (tj. z wyłączeniem zawieszenia w zakresie spraw podlegających kompetencji zwyczajnego zgromadzenia wspólników oraz spraw wymagających stosownie do przepisów kodeksu spółek handlowych kwalifikowanej większości głosów).

Zgromadzenie wspólników w powyższym składzie powzięło następujące uchwały:

- Nr 1 w sprawie sprzedaży nieruchomości rolnych położonych w miejscowości K. i O. działki nr 226, 227, 80, 82 (Kw nr (...)), nr 84/1 (Kw nr (...)), za cenę minimalną 449 340,00 PLN,

- Nr 2 w sprawie sprzedaży nieruchomości gruntowych położonych w miejscowości C. przy ul. S., działka nr 1994 (Kw nr (...)) - za cenę minimalną – 85 700 PLN, działka nr 1995 (Kw nr (...)) - za cenę minimalną 86 290 PLN,

- Nr 3 w sprawie zaciągnięcia kredytu celowego w wysokości 2 000 000 PLN na spłatę zobowiązań wobec firmy C. i ustanowienia zabezpieczenia tego kredytu w postaci hipoteki do wysokości 3 000 000 PLN obciążającej nieruchomość w C. przy ul. S. (Kw nr (...)) i w P. (Kw.nr (...)),

- Nr 4 w sprawie odwołania B. M. z Zarządu Spółki,

- Nr 5 w sprawie powołania na prezesa Zarządu Pana P. T.,

- Nr 6 w sprawie powołania na członka Zarządu Pana J. T.

Powyższe uchwały zostały zarejestrowane przez sąd rejestrowy właściwy dla pozwanej. Powód odwołał się od tej decyzji sądu rejestrowego, niemniej do dnia zamknięcia rozprawy nie widniał on w rejestrze jako członek zarządu pozwanej, natomiast widnieli w nim P. T. jako prezes oraz J. T. jako członek zarządu pozwanej. Powód dowiedział się o uchwale najwcześniej w dniu jej powzięcia, natomiast pozew złożył 4 grudnia 2015 r.

3. Sąd Apelacyjny dokonał odmiennej niż Sąd Okręgowy oceny prawnej ustalonych faktów, poza kwestią posiadania przez powoda legitymacji czynnej w sprawie. Uznał zatem Sąd Apelacyjny, powołując art. 250 pkt 4 k.s.h., za prawidłowe stanowisko, iż na skutek częściowej zmiany postanowienia zabezpieczającego Sądu Rejonowego w P. w zakresie prawa zaskarżania uchwał powodowi przysługiwała legitymacja do zaskarżenia uchwał.

Sąd Apelacyjny przyjął jednakże, że doszło do naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 240 k.s.h. w zw. z art. 268 k.s.h. poprzez błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie w okolicznościach rozpoznawanej sprawy, skutkującą uznaniem, iż wspólnik zawieszony w prawie uczestniczenia oraz prawie głosu na zgromadzeniu wspólników, a także zawieszony w prawie do zgłaszania sprzeciwu

na podstawie art. 240 k.s.h., powinien zostać uwzględniony przy ustalaniu osób uprawnionych do reprezentacji kapitału zakładowego wymaganego do odbycia zgromadzenia wspólników w trybie nieformalnym. Skoro bowiem powód 30 września 2015 r., tj. w dniu odbycia nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników był pozbawiony prawa uczestniczenia w zgromadzeniu, prawa głosu i prawa zgłaszania sprzeciwu z art. 240 k.s.h., to zaskarżone uchwały mogły być podjęte bez formalnego zwołania zgromadzenia i bez udziału powoda, co miało miejsce w rozpoznawanej sprawie. Zawieszenie powoda w wykonywaniu praw członkowskich nie spowodowało pozbawienia powoda posiadania udziału w kapitale zakładowym pozwanej spółki, ale wywołało ten skutek, że powód z uwagi na pozbawienie prawa uczestniczenia i prawa głosu na nadzwyczajnym zgromadzeniu wspólników nie mógł być obecny i uwzględniony w ramach pojęcia „reprezentacji całego kapitału zakładowego” z art. 240 k.s.h. (należało przyjąć taki stan, jakby takiego wspólnika nie było).

Sąd Apelacyjny, nie znajdując podstaw do stwierdzenia nieważności uchwał na podstawie art. 252 § 1 k.s.h. w zw. z art. 250 pkt 3 k.s.h., zmienił zaskarżony wyrok i oddalił powództwo. Nie uznał za zasadne także powództwa o ustalenie nieistnienia przedmiotowych uchwał.

4. Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wywiódł powód. Zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 240 k.s.h., art. 268 k.s.h. i art. 152 k.s.h.

5. W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwana spółka domagała się jej oddalenia, jak też zasądzenia zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

6. W niniejszej sprawie zaskarżone uchwały zostały podjęte bez formalnego zwołania zgromadzenia wspólników. Zgodnie z art. 240 k.s.h. możliwość powzięcia uchwał w tym trybie istnieje wówczas, gdy cały kapitał zakładowy jest reprezentowany, a nikt z obecnych nie zgłosił sprzeciwu dotyczącego odbycia zgromadzenia lub wniesienia poszczególnych spraw do porządku obrad. Przepis ten dotyczy zarówno zgromadzenia w ogóle niezwołanego, gdy doszło do nieintencjonalnego zebrania się wspólników, jak i zgromadzenia zwołanego

wadliwie. W każdym wypadku w zgromadzeniu muszą uczestniczyć wspólnicy lub ich pełnomocnicy reprezentujący cały kapitał zakładowy spółki.

W dniu, w którym podejmowano zaskarżone uchwały, wobec powoda skuteczne było postanowienie Sądu Rejonowego w P. z 22 września 2015 r., wydane w trybie zabezpieczenia powództwa o wyłączenie wspólnika, mocą którego powód został zawieszony w wykonywaniu swoich praw udziałowych jako wspólnik pozwanej w zakresie m.in. prawa uczestniczenia w nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników oraz wykonywania prawa głosu na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników z ograniczeniem do spraw wymagających bezwzględnej większości głosów oraz prawa zgłaszania sprzeciwów, o których mowa w art. 240 k.s.h.

7. Kluczowe znaczenie ma zatem rozstrzygnięcie, w jaki sposób należy rozstrzygnąć wzajemną relację *reprezentacji całego kapitału zakładowego* w rozumieniu art. 240 k.s.h. i *pozbawienia jednego ze wspólników prawa uczestnictwa oraz wykonywania prawa głosu na nadzwyczajnych zgromadzeniach wspólników* w trybie art. 268 k.s.h. Wedle pierwszej interpretacji należałoby uznać, że zawieszenie wspólnika w prawie udziału i głosowania na zgromadzeniu wspólników nie wpływa w żaden sposób na pojęcie *reprezentacji całego kapitału zakładowego* w rozumieniu art. 240 k.s.h., a w konsekwencji dla nieformalnego odbycia zgromadzenia wspólników w każdym przypadku wymagana jest reprezentacja całego kapitału zakładowego, niezależnie od tego, czy niektórzy wspólnicy pozostają zawieszeni w wykonywaniu praw udziałowych, jak też niezależnie od zakresu zawieszenia. Wedle drugiej interpretacji - pojęcie *reprezentacji całego kapitału zakładowego* w rozumieniu art. 240 k.s.h. uwzględnia tylko tę część kapitału zakładowego, co do której zachodzi możliwość brania udziału w zgromadzeniu wspólników.

8. W ocenie Sądu Najwyższego prawidłowa jest druga ze wskazanych interpretacji, za czym przemawia przede wszystkim *ratio legis* instytucji zabezpieczenia powództwa o wyłączenie wspólnika ze spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. W procesie o wyłączenie wspólnika sąd, na podstawie art. 268 k.s.h., może w celu zabezpieczenia powództwa, z ważnych powodów, zawiesić wspólnika w wykonywaniu jego praw udziałowych w spółce. Zaakcentowanie przez

ustawodawcę "ważności" tych powodów wynika ze świadomości doniosłości skutków prawnych zabezpieczenia, które polegają na czasowym pozbawieniu wspólnika – w okresie zawieszenia członkostwa - jego uprawnień korporacyjnych, związanych z udziałem członkowskim, takich jak prawo do uczestnictwa w pracach organów spółki, prawo do głosowania, do zaskarżania uchwał podjętych przez organy statutowe oraz do wykonywania indywidualnej kontroli stanu spraw spółki.

Trzeba zwrócić uwagę na to, że wśród wielu sposobów zabezpieczenia powództwa o wyłączenie wspólnika możliwe jest zastosowanie zawieszenia w wykonywaniu przysługujących wspólnikowi praw korporacyjnych, w tym prawa do udziału w walnym zgromadzeniu i prawa głosu. Oczywiście jest, że zastosowanie tego rodzaju sposobów zabezpieczenia, które istotnie ingerują w prawa korporacyjne wspólnika, stanowi (powinno stanowić) wynik rozważenia interesów wspólnika i spółki, a w konsekwencji następuje zgodnie z rządzącą postępowaniem zabezpieczającym zasada minimalnej uciążliwości zabezpieczenia. Wszak zabezpieczenie winno uprawnionemu zapewnić należyłą ochronę, a obowiązane nie obciążać ponad potrzebę. W kontekście tej zasady interpretować należy udzielone zabezpieczenie w sprawach o wyłączenie wspólnika, co pozwala na wniosek, że udzielone zabezpieczenie ma pozwolić na prawidłowe funkcjonowanie zgromadzenia wspólników oraz samej spółki w warunkach możliwości podejmowania decyzji istotnych dla jej funkcjonowania. Z tej zwłaszcza przyczyny twierdzenia powoda jakoby przedmiotowe zabezpieczenie oznaczało z jednej strony brak możliwości korzystania z trybu nieformalnego odbycia zgromadzenia wspólników, z drugiej zaś konieczność podejmowania wszelkich decyzji wyłącznie na zgromadzeniach formalnie zwołanych przez zarząd, świadczą o całkowitym pominięciu wskazanego istotnego celu postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia.

Przy uwzględnieniu dolegliwości zastosowanych sposobów zabezpieczenia, należy zauważyć, że na czoło wysuwa się nie pozbawienie prawa głosu, ale właśnie zawieszenie wspólnika w prawie do uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników. Oznacza ono bowiem czasowe, a zatem w okresie zawieszenia, pozbawienie wspólnika jego istotnego uprawnienia korporacyjnego związanego z udziałem członkowskim. Naturalną konsekwencją takiego zawieszenia musi być przyjęcie fikcji, a mianowicie traktowanie zawieszonego wspólnika tak, jakby nie był

on wspólnikiem, i ustalanie *quorum* niezbędnego dla zwołania zgromadzenia wspólników, odbycia zgromadzenia wspólników, do podejmowania uchwał przez zgromadzenie wspólników, do ustalania progów kapitałowych uprawniających do wykonywania praw mniejszości itp. z pominięciem udziału tego wspólnika (tak w odniesieniu do prawa głosu - wyrok Sądu Najwyższego z 26 marca 2002 r., III CKN 1238/99, OSNC 2003/5/61). Uchwały podjęte bez zawieszonego wspólnika pozostają prawnie skuteczne, nawet w sytuacji, gdy zabezpieczone powództwo o wyłączenie wspólnika zostaje ostatecznie oddalone. Interpretacja odmienna prowadziłaby do tego, że wydane postanowienie o udzieleniu zabezpieczenia nie miałoby żadnego praktycznego znaczenia (zwłaszcza zaś zawieszony wspólnik przez sam fakt nieobecności na zgromadzeniu mógłby uniemożliwić podjęcie jakichkolwiek uchwał), jego skuteczność byłaby iluzoryczna, a zatem jest nie do przyjęcia.

Należy nadmienić, że odmiennie przedstawiałyby się sytuacja, gdyby zabezpieczenie ograniczało się w analizowanym zakresie do zawieszenia wspólnika w wykonywaniu prawa głosu. Wówczas bowiem wspólnik taki – choć pozbawiony prawa głosu – pozostawałby uprawniony do informacji o planowanym odbyciu formalnie zwołanego zgromadzenia wspólników, jak też byłby uwzględniany przy ocenie spełnienia kryterium reprezentacji całego kapitału zakładowego w rozumieniu art. 240 k.s.h. Prawo udziału w zgromadzeniu wspólników jest bowiem odrębnym od prawa głosu uprawnieniem korporacyjnym przysługującym wspólnikowi spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, obejmując zwłaszcza prawo do fizycznej obecności na posiedzeniu zgromadzenia wspólników, uczestnictwo za pośrednictwem dopuszczonych przez umowę spółki środków bezpośredniego porozumiewania się na odległość, prawo zadawania pytań, składania wniosków czy oświadczeń itp. Zawieszenie wspólnika w wykonywaniu prawa głosu nie pozbawia go uprawnienia do uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników, co przewidziane jest nie tylko w przypadku zawieszenia wspólnika w wykonywaniu prawa głosu w drodze postanowienia sądu z art. 268 k.s.h., ale także wprost w przepisach kodeksowych, które wykluczają oddanie głosu przez wspólnika w niektórych sprawach (np. art. 244 k.s.h.).

W niniejszej sprawie treść powołanego uprzednio postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia jest jednoznaczna, a mianowicie obejmuje zarówno pozbawienie powoda uprawnienia do uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników, jak i prawa głosu. Odbycie zgromadzenia wspólników bez jego udziału w trybie art. 240 k.s.h. było zatem prawnie możliwe, co wyklucza stwierdzenie nieważności uchwał powziętych na tymże zgromadzeniu.

Konstatując, należy wskazać, że *reprezentacja całego kapitału zakładowego* w rozumieniu art. 240 k.s.h. odnosi się do prawnej możliwości brania udziału w zgromadzeniu wspólników, a nie do samego posiadania udziałów w kapitale zakładowym. Stawiane w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 240 k.s.h. i art. 268 k.s.h. są zatem bezzasadne.

9. Wprawdzie w wyroku Sądu Najwyższego z 20 marca 2015 r. (II CSK 384/14, OSNC 2016/3/36) wyrażono stanowisko, że o reprezentowaniu na zgromadzeniu danej części kapitału zakładowego, przypadającego na udział wspólnika działającego przez pełnomocnika, można mówić tylko wtedy, gdy - pomijając wypadek wyłączenia od głosowania (art. 244 k.s.h.) - pełnomocnik jest umocowany do wykonywania prawa głosu, nie jest natomiast wystarczające, aby mógł on jedynie uczestniczyć w zgromadzeniu, jednakże nie przeczy to prawidłowości poglądu przedstawionego powyżej. Przedmiotem oceny w sprawie II CSK 384/14 była sytuacja, w której jeden ze wspólników był reprezentowany na zgromadzeniu wspólników przez pełnomocnika, którego zakres umocowania ograniczony był wyłącznie do wykonywania prawa głosu w sprawach objętych porządkiem obrad, sama zaś teza orzeczenia została sformułowana bardziej ogólnie. Istnieją bowiem sytuacje, w których sam udział wspólnika lub pełnomocnika w zgromadzeniu – pomimo niemożności wykonywania prawa głosu – będzie decydował o tym, że zachowana została przesłanka reprezentacji całego kapitału zakładowego, czego przykładem jest przypadek ustawowego wyłączenia od udziału w głosowaniu (art. 244 k.s.h.). Niewątpliwie brak możliwości wzięcia udziału w głosowaniu w sytuacjach określonych hipotezą art. 244 k.s.h. nie tylko nie pozbawia wspólnika prawa uczestniczenia w zgromadzeniu, ale jego udział będzie niezbędny, jeśli na zgromadzeniu – zgodnie z art. 239 § 1 k.s.h. – będzie podejmowana uchwała nieobjęta dotychczasowym porządkiem obrad.

10. Wskazane racje pozwalają na uznanie, że również zarzuty naruszenia art. 152 k.s.h., zgodnie z którym kapitał zakładowy spółki dzieli się na udziały o równej albo nierównej wartości nominalnej, są niezasadne. Przepis ten bowiem nie był podstawą orzekania Sądu Apelacyjnego, brak też podstaw co do uznania, że stanowi on definicję reprezentacji całego kapitału zakładowego w rozumieniu art. 240 k.s.h.

14. Mając to na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną. Równocześnie na mocy art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., jak też § 8 ust. 1 pkt 22 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, przy uwzględnieniu poglądu wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2009 r. (III CZP 40/09, OSNC 2010/2/26), obciążył powoda obowiązkiem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego na rzecz pozwanej.

aj